

سر انجام قاتلین عثمان رضی اللہ عنہ چه شد؟

نویسنده: ابوبکر بن حسین رحمہ اللہ

منبع: <http://islamtxt.net>

طبری نقل میکند که سیدنا عثمان رضی الله عنه خطاب به شورشیان میفرمود: «من نیز شما را به همان سفارش می کنم که خدا سفارش کرد، «و از عذاب او بیمتان می دهم که شعیب صلی الله علیه و سلم بقوم خویش گفت: ﴿وَيَا قَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِنْكُمْ بِبَعِيدٍ﴾^(۸۸) وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ﴾^(۸۹) [هود: ۸۹-۱۹۰]

«ای قوم مخالفت من بیدکاریتان نکشاند که بشما همان «رسد که بقوم نوح یا قوم صالح یا قوم هود رسید و قوم لوط از شما «چندان دور نیست. از پروردگار خویش آمرزش بخواهید و توبه بدو برید «که پروردگار من رحیم مودت شعار است.

و نقل است که سعد ابن ابی وقاص بعد از شنیدن خبر شهادت عثمان رضی الله عنه دست به دعا برداشت و از خداوند درخواست نمود تا قاتلان عثمان را خوار و ذلیل کند و انتقام خون به ناحق ریخته شده عثمان را از آنان بگیرد.

و فرمود: خداوندا! آنان را از کار خویش نادم بفرما و خوارشان بگردان! و سپس به بدترین شکل آنان را نابود کن!

گویند سعد، مستجاب الدعوه بود و چون او دعا بنمود خداوند آن را اجابت می کرد. خداوند نیز به حق، انتقام خون آن خلیفه مظلوم را از قاتلان ستم پیشه او گرفت به نحوی که تا چند سال بعد از این واقعه، همه ی قاتلان او به انحای مختلف به هلاکت رسیدند. به عنوان نمونه، عبدالله بن سبأ، غافقی بن حرب، مالک اشتر، حکیم بن جبلة و کنانه تجیبی بعدها هر يك به طرق مختلف، به قتل رسیدند.

الخلفاء الراشدون، ص ۱۹۲. تاریخ طبری: ج ۴ ص ۳۹۲ و البداية والنهاية: ج ۷ ص ۱۸۹
 عمره گوید: پس هیچ کس از قاتلین به حالت عادی و راحتی نمرد!

ابی قلابه گوید: در شام بودیم که صدای مردی به گوشمان رسید که میگفت: ای وای آتش و آن مرد دو دست و دوپایش قطع بود از ته! و دو چشمش کور بود و چهره ای زشت داشت. از آن مرد شرح حالش را پرسیدیم پس گفت: من روز قتل عثمان وارد خانه اش شدم و همسرش فریاد میزد و من او را زدم که عثمان رضی الله عنه گفت: خدا دو دستت و دو پایت را قطع کند و چشمانت را کور بگرداند و تو را در آتش داخل کند .. پس مانند صاعقه بزرگی بر من وارد شد و از آنجا خارج شدم و تمام گفته هایش رخ داده و فقط دعای آتشش باقی مانده و منتظر آن هستم. الرياض النضرة فی مناقب العشرة / محب الطبری / ۲۱۴

و محمد بن سیرین گوید: کعبه را طواف می کردم ناگهان مردی را دیدم که میگفت: بار خدایا مرا ببخش و گمان نمیکنم مرا ببخشی! ابن سیرین گوید: از او تعجب کردم و گفتم: ای بنده خدا از هیچ کسی نشنیده ام که سخنی مانند سخن تو بگوید! مرد گفت: من با خدا عهد بسته بودم اگر به عثمان دسترسی پیدا کنم او را يك سیلی بزنم، و وقتی او کشته شد و در خانه روی تابوت گذاشته شد، مردم می آمدند و بر او نماز میخواندند و او در خانه اش بود، من به بهانه اینکه میخواهم بر او نماز بخوانم وارد شدم، وقتی دیدم که

کسی در خانه نیست پارچه را از چهره اش دور کردم او را که مرده بود يك سيلی زدم، آنگاه دستم خشک شد! این سیرین گوید: دست او را دیدم که چون چوبی خشک شده بود!

فضائل الصحابة ۱/ ۵۰۱ حدیث ۸۱۷ و اسناد آن صحیح است و همچنین نگا: البداية والنهاية ۷/ ۲۰۰

اولین کسی که در جلو منزل حضرت عثمان کشته شد مغیره بن اخنس بود که به دست یکی از مردان شورش از قبيلة لیث به شهادت رسید و قاتل لحظاتی بعد از کار خود نادم شد و گفت: انا لله و انا علیه راجعون». عبدالرحمن بن عدیس (یکی از سرکردگان خوارج سبایی) به مرد لیثی گفت: چی شده؟ گفت: من پیشتر در خواب يك نفر را دیده بودم که خطاب به من گفت: ای قاتل مغیره! خود را برای آتش جهنم آماده کن!! و اینک او را کشتم!! تاریخ طبری: ج ۴ ص ۳۸۶ - ۳۹۰

و جهجاه نیز به خاطر بی حرمتی که به او کرد و عصای محمد را شکست تریشه ای از عصا پایش فرو رفت و زخم همچنان بماند تا خوره گرفت و کرم میگذاشت. و مشهور است که همه کسانی که علیه عثمان دست به شورش زده و او را به شهادت رسانیدند، دیر یا زود کشته شدند! مستربن یزید از برادرش قیس بن یزید نقل می نماید که: سوگند به خداوند تا آنجا که من خبر دارم همه کسانی که علیه حضرت عثمان توطئه چیدند و شورش کردند، به مجازات اعمال خود رسیده و کشته شدند!

قیس سپس می گوید: که چگونه همه کسانی که از کوفه علیه حضرت عثمان دست به توطئه و شورش زدند، و در میان آنها: مالک بن اشتر نخعی و کمیل بن زیاد و عمیر بن ضابی قرار داشتند، به غیر از عمیر و کمیل همه کشته شدند!

چهل سال پس از به شهادت رسیدن عثمان رضی الله عنه بود که حجاج بن یوسف ثقفی زمام امور عراق را به دست گرفت، و آن دو نفر را نیز که علیه حضرت عثمان به شورش زده بودند، از دم تیغ گذرانید!! تاریخ طبری: ج ۴ ص ۴۰۳ - ۴۰۴

و بعد از قتل سیدنا عثمان رضی الله عنه پیکر چند نفر از شورشیان کشته شده که عبارت بودند از: سودان و قتیبه و کلثوم را در باغ های اطراف مدینه انداختند که خوراک سگ های ولگرد شدند!

کلامی از اهل بیت در مورد عثمان و شهادتش!

بعد از اقوال و روایاتی که گذشت هیچ شکی باقی نمی ماند که عثمان رضی الله عنه مظلوم کشته شد و قاتلین او از مرتدین و گمراهان بودند و اصحاب و اهل بیت هم آنها را لعن کرده اند ..

از نزال بن سبره نقل است که چون در مورد عثمان از علی پرسیدند او پاسخ داد: او مردی است که فرشتگان او را «ذوالنورین» خوانند. همین که رسول خدا صلی الله علیه وسلم دو دختر خویش را به عقد او در آورد ثابت می کند که عثمان از اهل بهشت است. العقیده فی اهل البيت بين الإفراط و التفریط، ص ۲۲۷.

در اخبار است که او به مردم اعلام کرد که هر کس از عثمان و راه و روش او بیزاری جوید، بداند که از ایمان راستین دور گشته است. به خداوند سوگند که هرگز در قتل او نقشی نداشتیم و مردمان را از اقدام به چنین کاری بر حذر می داشتیم. الرياض النضرة، ص ۵۴۳.

امام احمد نیز از طریق محمد بن حنیفه روایت می کند که چون به سیدنا علی رضی الله عنه خبر رسید که عائشه رضی الله عنها در منطقه «مرید» قاتلان عثمان را لعن و نفرین کرده است او نیز دست به دعا برداشت و دو یا سه بار چنین گفت: خداوند! قاتلان عثمان را هر جا که هستند مورد لعن و نفرین خود قرار بده. فضائل الصحابه (۱/۵۵۵).

و حاکم از طریق قیس بن عباد روایت می کند که علی در روز جنگ خطاب به مردم چنین گفت: خداوند! دستان مرا از متهم شدن به ریختن خون عثمان پاك نگه دار. در روز شهادت عثمان، این مردمان نزد من آمدند و درخواست کردند تا با من بیعت کنند. و من به آنان گفتم من از خداوند شرم می کنم که با مردمانی بیعت نمایم که خون مردی را بر زمین ریخته اند که رسول خدا صلی الله علیه وسلم در مورد او فرمود: باید از مردی که فرشتگان از او شرم می کنند حیا نمود. آن گاه به آنان گفتم: تا زمانی که جسد عثمان بر زمین است و او را دفن نکرده اند با هیچ کس بیعت نخواهم نمود. و چون او را دفن نمودیم مردم نزد من بازگشتند و خواهان بیعت با من شدند. من دست به دعا برداشتم و گفتم که خداوند! تو خوب می دانی که من از عاقبت این بیعت، بیمناکم. اما پس از اصرار مردم با ایشان بیعت نمود. المستدرک حاکم ۳/۹۵.

و نقل است که علی رضی الله عنه خطاب به عثمان بن عفان رضی الله عنه میفرمودند: قاله الله في نفسك! = تو را به خدا! به جان خودت رحم کن! نهج البلاغة، شرح فیض الإسلام، کلام ۱۶۴ - شرح صبحی صالح، ص ۲۳۴.

و جایی دیگر میفرمایند: «اگر ولایتی را که بر عهده عثمان گذاشته شد، بر عهده من نیز گذاشته می شد، با مصاحف همان کار را می کردم که عثمان کرد». البرهان، بحرانی، ج ۱، ص ۲۴۰.

نیز نقل است که علی در مورد قتل عثمان چنین گفته است: "آن روز که عثمان به قتل رسید کمر من نیز شکست." المنتظم فی تاریخ الملوک و الأمم ۵/۶۱.

و از طلق بن خشاف نقل است که چون او همراه قرط بن خیشمه به جانب مدینه رهسپار شد؛ به حسن برخورد کردند و هنگامی که قرط در مورد عثمان از او سؤال کرد، او پاسخ داد که عثمان مظلومانه به شهادت رسید. تاریخ المدینة ۴/۱۲۴

از ابن عباس رضی الله عنه نقل است که در مدح عثمان رضی الله عنه و ذم قاتلان او چنین گفت: خداوند، ابو عمرو (عثمان) را بیامرزد که از بزرگوارترین و نیکوکارترین مردمان بود، بسیار شب زنده داری می کرد، چون به یاد آتش دوزخ می افتاد بسیار می گریست و از سخاوتمندترین مسلمانان به حساب آمد، بسیار وفادار بود. مناعت طبع والایی داشت و نزد مسلمانان، بسیار مورد احترام بود. او همان مردی بود که سپاه تبوک را بیاراست و رسول خدا صلی الله علیه وسلم او را داماد خویش نمود. خداوند هر آن کس را

که لعن عثمان رضی الله عنه کند تا روز قیامت از رحمت خویش بدور دارد. مروج الذهب مسعودی ۳/ ۶۴. العقیة فی اهل البيت، ص ۲۳۴،

پس مشخص است که عثمان رضی الله عنه نیز کار خطایی مرتکب نشده اند. و بی شک مظلوم بودند و این ادعا از گفته امام باقر ثابت میشود که ایشان پس از مدح عثمان رضی الله عنه میفرمایند: «و ندادهنده ای در آخر روز ندا سر می دهد که: هان! بدانید که عثمان و یارانش از رستگارانند!». فروع کافی، کلینی، ج ۸، ص ۲۰۹.

و ابن بابویه قمی در کتاب معانی الاخبار از امام موسی رضا علیه السلام روایت کرده عن الحسن بن علی قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن عثمان بمنزلة الفؤاد= عثمان، به منزله قلب و عظم است». .. عیون أخبار الرضا، ابن بابویه قمی، چاپ تهران، ج ۱، ص ۳۱۳ - معانی الأخبار، ص ۱۱۰، چاپ ایران تفسیر امام حسن عسگری

و به هیچ وجه شایسته نیست که قلب شخصی چون محمد صلی الله علیه وسلم آلوده به معصیت و گناه باشد!

و به یاد بیاورید بیعت الرضوان را، که باری دیگر سیدنا عثمان قطعه ای از بدن محمد صلی الله علیه وسلم میشود!

امام صادق علیه السلام از اخلاص و وفای عثمان رضی الله عنه که کم نظیر بود سخن میگوید، آنجا که در جریان حدیبیه، پیامبر صلی الله علیه وسلم او را به نیابت خود به مکه فرستاد که بعد شایع گردید عثمان رضی الله عنه کشته شده است!

رسول خدا صلی الله علیه وسلم با شنیدن این خبر، دستور داد که مسلمانان زیر درخت رضوان، با او بیعت کنند تا انتقام خون عثمان رضی الله عنه را از مشرکین مکه بگیرند و وفاداری خود را به او " مجدداً " اعلام نمایند که در آخر، پیامبر صلی الله علیه وسلم دست راست خود را در دست چپش گذاشت و فرمود: این هم بیعت عثمان! و به جای عثمان، با خودش بیعت کرد! زمانی که عثمان برگشت، رسول خدا صلی الله علیه وسلم به او گفت: آیا بیت را طواف کردی؟ گفت: چطور ممکن است بیت را طواف کنم در حالی که رسول خدا آن را طواف نکرده است؟! .. سپس ادامه جریان را روایت می کند».

روضه کافی، کلینی، ج ۸، ص ۳۲۶ - ۳۲۵ / حدیث شماره (۳ - ۵) و مجلسی در مرآة العقول (۲۳ / ۴۳۸ - ۴۴۸) می گوید: این حدیث حسن است. اسلام شناسی، شریعتی، ص ۲۴۳. بخاری، کتاب مغازی، حدیث شماره (۴۰۶۶). المناقب النضرة فی المناقب العشرة، ص ۴۹۰.

پس دفاع از شخصی که محمد صلی الله علیه وسلم حاضر به دفاع کردن از اوست ... کاری بس نیکو و پسندیده است. و ممکن نیست چنین شخصی منافق یا عاصی باشد!

و ببینید محمد صلی الله علیه وسلم چگونه از خونخواهی عثمان سخن میگوید: آنجا که مجلسی روایت میکند «زمانی که خبر به پیامبر رسید که عثمان توسط مشرکین کشته شده است، فرمود: از اینجا تکان

نمی خورم تا زمانی که با قاتلین عثمان جنگ نکنم و انتقام خونش را از آنها نگیرم، و به درخت تکیه داد و از مردم برای عثمان بیعت گرفت ... سپس داستان را کامل نقل می کند». حیاة القلوب / مجلسی / ج ۲، ص ۴۲۴، چاپ تهران.

چرا عثمان نمیخواست از او دفاع شود؟

دلایل زیادی را میتوان شمرد .. مثلا اینکه تعداد اصحابی که در مدینه حاضر بودند حدود ۷۰۰ نفر بودند ولی یاعیان بالای ۲۰۰۰ و حتی ۳۰۰۰ نفر بودند و ممکن بود همه اصحاب شهید شوند .. و دوم اینکه عثمان بسیار دل رحم بود و به هیچ وجه ریختن خونی را به خاطر خودش نمیپسندید ولی از میان این دلایلها مهمترین آنست که ترمذی و امام احمد رحمه الله در روایت صحیح نقل میکند:

و آن هم وصیت رسول الله صلی الله علیه وسلم بود که فرموده بود: ((ای عثمان، به زودی خداوند جامه ای به تنت می پوشاند، اگر خواستند آن را از تنت برکنند، به آن تن در مده. و کرامت احترام آن را حفظ کن! دو یا سه بار رسول خدا این سخن را تکرار فرمود. ترمذی کتاب المناقب، باب فی المناقب عثمان، و مسند احمد

و او خود میدانست که به زودی توسط همین یاعیان شهید خواهد شد چنانچه نافع از ابن عمر نقل می کند که عثمان رضی الله عنه صبح روزی که شهید شد، گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم را در خواب دیدم، که خطاب به من فرمود: (ای عثمان رضی الله عنه امروز نزد ما افطار کن، لذا امروز روزه گرفته ام) بدایه و النهایه ۱۸۲ / ۷.

و نائله همسر سیدنا عثمان رضی الله عنه می گوید: روزی که عثمان رضی الله عنه به شهادت رسید، روزه دار بود. البدایه و النهایه: ۱۸۳ / ۷.

و در حالی که قرآن پیش رویش گذاشته و آخرین لحظات عمرش مشغول به تلاوت بود شهید شد.

بدایه و النهایه ۱۴۸ / ۷ - ۱۸۵

گفتم ای عثمان کشتنت یا که بمردی؟ ... گفت گر نکشتن که خودم میمردم
گفتم که ندانم که چه گفتمی یوسف ... گفت آن قول افطار غروبش کشتم
(از ابن فقیر)

و سنایی نیز گوید: گفتم ای عثمان، بناگه کشته غوغا شدی ... گفت خلخال عروس عاشقان زان دم بود!
دیوان حکیم سنایی / ص ۱۶۷

ز عثمان شاه ذوالنورین گویم ... من آن کان حیا را میشناسم
که قرآن را سراسر جمع بنمود ... غنی با سخا را میشناسم
شهادت در تلاوت شد نصیبش ... شهید اغنیا را میشناسم
دیوان باغ گل ملا داد علی

و حضرت عثمان حتی به غلامان خود میگفت: ((امروز هر کسی شمشیرش را در غلاف کند آزاد است)). ابن کثیر: ۱۸۲/۷ - ۱۸۱.

و شاعر نیز میفرماید:

در آن غوغا غلامانش به یکبار ... سلاح آور شدند از بهر پیکار
بدیشان گفت: هر بنده که امروز ... سلاح انداخت آزاد است و پیروز
الهی نامه عطار نیشابوری

اقوال بزرگان صحابه را در مورد این شهادت و این شهید:

۱ - حذیفه ابن الیمان - رضی الله عنه - راز دار رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمود: حضرت عثمان به بهشت و قاتلانش به دوزخ خواهند شتافت. و فرمود: اگر قتل عثمان - رضی الله عنه - هدایتی بود، همانا امت به وسیله آن شیر می دوشیدند، ولی کشتن او در واقع ضلالتی بود که امت در اثرش خون می دوشیدند. البدایه و النهایه / ج ۶ / ص ۲۰۸ / بیروت.

۲ - حضرت عبدالله بن مسعود - رضی الله عنه - فرمود: اگر مردم، حضرت عثمان - رضی الله عنه - را شهید کردند، عوض او را هرگز نخواهند یافت.

۳ - حضرت سعید بن زبید که از عشره مبشرین است می فرمود: ای مردم: به سبب ظلمی که شما بر حضرت عثمان - رضی الله عنه - روا داشتید، کوه احد حق داشت از جای خود برخیزد.

۴ - حضرت عبدالله بن سلام - رضی الله عنه - به شورشیان گفت: مواظب باشید و حضرت عثمان را به قتل نرسانید، ورنه تا قیامت شمشیرها یتان در میان یکدیگر به حرکت در خواهد آمد.

چون حضرت عثمان به دست شورشیان کشته شد، آنگاه حضرت عبدالله بن سلام فرمود: مردم دروازه فتنه ها را به روی خود گشودند، که تا قیامت بسته نخواهد شد

سیرت خلفاء راشدین / ص ۱۲۸.

۵ - علامه سیوطی - رضی الله عنه - به نقل از مؤرخ شام علامه ابن عساکر و ابن عدی، این حدیث را به روایت حضرت انس - رضی الله عنه -، نقل کرده است که: مادامی که حضرت عثمان - رضی الله عنه - زنده است شمشیر خدا در نیام خواهد ماند و هر گاه او کشته شود، شمشیر خدا بی نیام خواهد شد و باز ابد به نیام بر نخواهد گشت.

تاریخ الخلفاء / ص ۱۲۵.

التماس دعا /